

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 35

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Odde

Emne: Ølbrygging

Bygdelag: Odde

Oppskr. av: Olav O. Røge

Gard: Røge

(adresse): Odde

G.nr. 27 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Eg er Kårman og 74 år gl.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

A

SVAR

1. Ja det hender; men ikkje so anføres som fyrr
2. Nei heilt slutt er det ikkje, og det er mange som skam skinsker.
3. Ah det ikkje er so mange som driv med å brygga kjem av, at folk er slutta med å så bygg, og folk har mindre til å baka med det, og derfor verk det dyrt. Det skam vil også vera, at folk av skiske grunnar let vera å brygga.
4. Det er helst bygg som verk brukka til malt sukker og sirup var ikkje brukk utan so dei hadde like malt til å spud på med.
5. Det var nokk dei som laga seg öl av skinken men det kjemmer eg minder til.
6. Fyrr var det jant so, at dei måtte hi öl og brennvin på i brødløys og gravferd og til jøl, det vilde vore skam utan; men no let det seg godt gjera å halda høgheit og andre samkomer utan alkohal.

7. Det var helst husefaren som skulde med bryggingen.
8. Ja det var stor skilna på hvem som kunne laga godt Æl, og det var flere som hadde ord for å vera meistar til å brygge og det heude også at dei varh ligde av andre.
9. Dei brygge som regel kvar for seg; men det kunne nokke heude at gode kjuningar brygge i samman eintruan gongu.
10. Det var jantk i slike høve som jøl i påske og til sinners brukt, ditau til brudlaup, barnedøp og gravferd.
11. Nei det var så ymse med det i kvart, einstkildt høve.
12. Ja dei kom var rekna for bra folk so var dei sjeldan lens for ein draum et ei skål æl når det kom gjester.

C. Malt

13. Nei, dei laga sitt malt själve, som regel.
14. Det vakte aldri bygg som var det vanlege her, for det var ingen vuleg horebygging her.
15. Som regel tok dei av det beste kornet til malt.
16. Dei bläypte kornet i retke som dei lagde med etv æl herke i sin hyl i ei veska.

17. Det måtte ligge i blot ikring ei veka
18. Da' koke dei det opp or vatnet og lek det stå i sekken til det var passe varmt, da' koke dei det or sekken og det i ein stor og vit kasse som var laga til dette brist (malmasse)
19. Tjukkni frå Hornlaget var yngre etter 1200 varm det var frå sekken
20. og hadde so eit åklade over
21. So var det å passa på at det var jamn varme, vark det for varmt måtte dei røre i det og jamna det ut. Vark det formykje
22. varmt vark ølet tjukt, so det var iimögjenn å passa det vel, i smeltinge
23. När malte var ferdig kåg dei på det at det koke de å brydda ei over spira og alt vilde
24. liksom hauga i samen av malgroar.
25. Det koke ikring ei veker tid
26. Ja, när malte var tærka drypke dei det or
27. Nei dersom det ikke var formykje.
28. När meltinge var ferdig hadde ein det på tærkestova og breidde det ut på tjellar, og so la dei på varme i tærkeovenen helst lin varme til å byrje med; men litt etter 1200 måtte dei på med varme, berog siste suerben.
29. Ja det vark som regel på same tærkestova som anna storn, og när malte var tærkt, so var det å ta litt iim send i eit drypkebrag og drypke or mesteparten av groar og korna i sette til oppvearing eller iim det stue brustark med det samst gå på tærni og på det male

31. Ja matte matte vera grovumale sovist
det var klægt, det grovaste.

32. När þvæni var stillt slitt som þu
skulde var det aldri þor þinn matte
þei sa dá at þvæni lag i malldag

33. Ja det heude oft þyr den tid dei skulde
þu gravöl, som det heitte

D. Hümle

34. So lunge som eg þan hügga var det
þiinde á þá þjöpá þjá hundetsmannen

35. Náko heimelaga hümle þar itkje vare
þu i bygðe den tid eg þan hügga

36. Det sinaste eg veit um hümledyrking
er, at dei sette iþyr lauge stenger som
hümleu vatas ettes þá same vis som stouþ hümles

37. Þei eg þan aldri hærit um notto anna
um hümle. Ja det vil segja at þrakte (eine)
þrættu dei þamþ. Þrakte met mylþe þer þá
var græse greiddo til á þokka þrættalog ar

E. Þrügging

38. Þei matte ^{þu} eit rosstettar, ei stor aüsa
som dei ropu þor majer aüsa, ein stor
þopartþjel (þümstþjel) som dei þokka lagu i
Einn stor stamþu romm dei þalla gileu

39. Þyr þrættu dei þamþ á þokka þrættalog
til á reinsa þjaraltt met; anna den
reinare þid þrættu dei mylþe þalk.
Det heude vil agsa at dei þümle rýþe met stovd.

framhald av E Brügging

- 40. Som eil brúttu dei Roskaved d. w. s. dei laga eik brúttu frá skapi som ein þvark mána með skar i og þinnar av spóck (skavne) av arki eller annan ved ovanna og bratte og halur iþpá med þoppkala. Samman Roskaved.
- 41. Som mygl var þoppkala frá þida með ved þofun av roskekaral og var skengt med þoppa dek þyrste og hýgsan þinnar brúttu dei þraue av mæssing.
- 42. Ja ein brúttu þerre brattalag
- 43. Þvatten til dette var þoppur og greinar med myrdje þer þá.
- 44. Þi þoka þyrste brattalag i ein stor þjel og so slag dei maltek iþpá i gilsþampren og so aíske dei lagur yver maltek og rórdes dek iþ med ein spatte, som dei kopa þer meistkerjot
- 45. Dette þallast á meistka
- 46. När all var iþrótt og meistka setke dei meistkerjoren rith iþpá mith i þvark og när dek sovitt draup av rjoren var dek málta, og so skar dei eik merke med þviven i meistkerjoren
- 47. Þek var so ymsa ettes so god þid þei þadde þvinn þvinn brúttu þvinn þvinn.
- 48. Ja dei brúttu þvinn eik áþla yver þvark
- 49. När dek þadde þvinn lange natit, þvinn dei þe á aísra meistken iþpá i Rosketearek.

- 50. Det var aldrig noka vissk mål på Lagen
- 51. Det shot då i roskettaren ei skinn, eller at dei hadde aurt over skokanke lag, pyrr dei tok de å kappu.
- 52. Vestka som dei kappu kalla dei vörker.
- 53. Det skulde helst reuma kaint.
- 54. Ja som regel varh det smaka på og når vörkere hadde fin vörleik og fin rosk smake varh det jamt von ien godh öl.
- 55. Som regel i ei bykka, og når den var full komde ein del i gilen. eller kvart.
- 56. Nei eg har itkje høyrd ien del her.
- 57. Ja når dei hadde kappu so mykje vörker, at dei nådde det merke på misbrøjoren so slakta dei å kappu vörker, og no varh all vörker tönd upp i kjelen og kottk samann med künle i tvo kinnar som regel.
- 58. Når ein itkje kappu lenge enu at ein hadde atk maistren pettk ein godh öl dersom ein då tokke det godh vilde ein ha noka öl som var svakkere so kappu det på resten av roskten eller å ha pyllt på vör lag. det varh då tokke ettespär med same künleu og kalla spissöl.
- 59. Det som då var atk i roskten kalla dei drav
- 60. Drave varh brött til brötkäri.

I gjering

61. Når Ölet var kott og Røme i gilen
mätte dei skå til det hadde den rette
varme til å setja Sveitki ved 30-40° C
og dei som ikkje hadde varmemælur gjorde
det på den måten, at dei fjende med hende
Kareb il. gilen stat som regel i eldhuset.
62. Så vernde dei ripp, noko som dei sette kott i
63. Det var jant kalla Sveitki (Öltsveitki)
64. Dei sette Sveitki som regel ved å kalla
litt av det ferdige kottet ölet i ei auser
magge auser som dei hadde Sveitki i, og
for å vera sikker på at det var rette tidi
så tok dei gjerne auser fljotai i gilen
og når Sveitki tok te å lina vakte dei utover
Aromuni på auser og sette gjør i altsaman
65. So snart det var gong i ölet vart det drit
med ein kjætt åkilas, og bunde til om lag
66. Det stat jant ein døge
67. Ein høyle det jant på låten
68. Topptveitki og bottenveitki (berna)
og dei tok gjerne av lase deler, som dei
gjøynde til seinare.
69. Dei kunne gjøyne Sveitki på ymse vis
på plastter, og på flakbrød kurtta, og så
laga dei Sveitkastott (ein brettlamp med holur i)
og på ein brokk som dei vart si garufella i kring
dekte tok dei då kurtta

70. Når dei stälde katta Protokollas h.d. so brukte dei ofte flasketveitt og det som var smurt på flakbrød og elles hadde dei gjerne eit deigeone tippewark i hurt mjöl (Stærdeig) til bakningi.
71. Det kunde som regelen byr, at dei fekk først tveitt av grammar og malar men i den seinare tid er det helst Hjøseggjes til bakning, og gjerne ogsa til Æljer.
72. Når det var heilt spredet i gilen av gjær var det nokolunde berdig.
73. Ja. Det kalla dei å skaka tipp (tippstokka)
74. Dette stälde helst gjærst im Helden, og det varl jamt bære in ei stor auser til alle i heiret
75. Det kunde og at dei skak tipp im degen, og at dei samla seg fleire malar og varl gjerne sitjande lenge og radla Det er fortalt im ein gard der dei munde verka sitjande ei heil tid, då mör til den som var verk Horn framim Hjellandöri og ho varl spurd im og itkje vilde koma in og suetta på Ælet
«Hva de akte endao», sa ho. «Hva kjtko dei hadde sete so lenge, at det mahte vera pare»
76. Nei itkje til vanlig
77. Då minne det kenda at dei for frä du sine til andre for å tjenna kven som hadde leste Ælet
78. Nei, eg har itkje tjentrap til det i min tid
79. Det minne nokk treffa, sjö 70 h.d.
80. Nei itkje heilt for det koste gjerne til å gå på kveggen og då vilde det kenna gjer.

81. Det var jamaastu i Kjellaren. Um sümarsu
Künne det ogso lunda, at det som kaddu det
lagleg, med Koldshole bar ölet durtil aukian i flestos
elbo anna bidnes. Og Künne dā kaddu seg leuz.
82. Dersom dei kappu det pā flaskor, stod det seg leuz
ein pā kaggi; mess var dei varsome iuder kappung
at det itkje kom lūft til, so stod det seg leuz.
- G. meiningar og brüer
83. Farzen sküldu helst vera angst brü; mess
varh det ljost i farzen var det murte pā, at
det hadde vore for varmt i mekkingi.
84. Det sküldu helst vera so sterkt at ein man
Künne tjinna ein lettu av bov glas.
85. Dersom det var for veitst varh det gjerne
restna for avtto skjöje skjöje.
86. Det var vist ingen skilnad pā det, ölet
sküldu vera godt pā alle årstider, med undanbakt
av spirolet, som skü vva bestadriske.
87. Dersom ölet itkje var godt, so var det helst
mannen si sküld, som itkje künna sine ting.
88. Nei, det har eg itkje höyrt nokka iua her
Folke er kjø so „overtroiske“ her.
89. Dei brügga mār som helst her, dersom det
var nokon som brügga i döldi, so var det
slitte som lite iude andre.
90. Nei det har eg aldrig höyrt gjete

91. Som sagt ovenfor brüdde ingen på ilvette her 10.
det eg skal hysa.
92. Det kjemmer eg heller ittje til.
93. Nokre vette skal viss ittje öl; men var det
nokon som skal måtte det vera folk som
var viss hysa på öl, og prøvde seg på den meken
94. Var dei redde for skulder, so leske dei detame
95. Eg har høyrd at det i gamal tid var viss,
at dei sette ei skal öl ved roki av kinnbrek
96. På stader der dei brüdde på jularidi eller
på hølder, nissar og darge, so sette dei öl
og ymse andre matvarer på ulike stader
97. Itk eg veit um dette var, at ein vera so
kileg ite at öl var berdeg til jöl, men
aldrig nokon viss dag.
98. Den meglar her eg ittje høyrd her.

H. Orjöt

Har ittje det minste grüde på Morleis
dei laga Orjöt, og aldrig høyrd um det
her, anna sum det eg har lese i dei
gamle sagaböcker um dei gamle vikingar
og høvdingar i gamal tid.